

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ.

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОСЛАВНИКА У СРБИЈИ.

Лист излази 1. и 16. сваког месеца.

К Р А Ђ А

УЛОМАК ИЗ ЕНГЛЕСКОГ КАЗНЕНОГ ПРАВА.

НАПИСАО

Ј. Ђ. АВАКУМОВИЋ

(НАСТАВАК.)

Г. НАСИЛНА ИЗНУДА.

Као што се насилна изнуда сматра за мање кажњиво дело од разбојништва, тако је енглеско казниено право и блажу казну прописивало за њу. Смртну казну, енглеско казниено право није *никад* прописивало за такво кажњиво дело. А и саму казну лишења слободе, није вазда држало једнаку. На против у почетку је и са овим обликом казне било строже, а доцније блаже. Тако је Ђорђе IV. најпре био прописао, да ће се насилна изнуда казнити заточењем најмање седам година или и вечитим; или најпосле затвором највише до четири године, како суд, према засебним приликама и околностима буде нашао. А поред овог затвора, ако би осуђеник био мушко лице, могао се осудити још и на то, да у затвору буде један пут, два пут, па и три пут тучен батинама јавно или не. Ово је служило као поштрење затвора.¹⁾

Но доцније исти Ђорђе IV. изменио је казну о том делу, и прописао је, да се насилна изнуда ни у ком случају не може казнити другачије већ само затвором, и то најдуже до три године. А међу тим оном батинању за време затвора судска практика била је толико противна, да се данас то и

¹⁾ Stephen, стр. 271.

не досуђује. Ово важи као правило о кажњену насилне изнуде и у данашњем енглеском казненом праву.¹⁾

То показује да је енглеско казнено право у казнености насилне изнуде блаже него *наше*, па и данашње *немачко* казнено право. Јер докле енглеско казнено право за насилну изнуду никако не прописује смртну казну, дотле казнено право у тих народа насилну изнуду ставља у један ред са разбојништвом, и по томе и за њу прописује смртну казну.³⁾ Међу тим ма колико да би се још и могла одобрити примена смртне казне за разбојништво као за једно од најтежих кажњивих дела — опет је у сваком случају бољи онај правац енглеског казног права, који бар за насилну изнуду не допушта примену смртне казне. Насилна изнуда, онаква, какву смо напред показали да јесте, никад није тако опасно кажњиво дело, као што је разбојништво; за то је врло умесно да се у казнености између та два кажњива дела постави тако основна разлика у самом облику казне, као што је урадило енглеско казнено право. У похвалу *француског* казног права морамо додати, да и оно за насилну изнуду не прописује ни у ком случају смртну казну.⁴⁾ А то исто може се рећи и о *римском* праву. Ово истина није начелно определило, шта се разуме под насилном изнудом, већ је само ређало поједине примере кажњивих дела, које је звало „*concussio*“ или изнуда; али толико је јасно, да оно за ову кривицу није одређивало смртну казну. Овде ће бити прилика да кажемо, како су Римљани делили изнуду. Римско право спомиње нарочито два облика изнуде, а то су: „*concussio publica*“ и „*concussio privata*“. Прва је била онда, кад би какав чиновник, *злоупотребом* свога положаја, кога нагнао да му нешто даде или уради; а друга је била, кад би ко то исто постиго под утицајем претње да ће иначе покренути какву кривичну тужбу против онога, од кога се хоће шта насилно да изнуди. Сем та два облика римско право није знало за друге какве

1) Stephen, стр. 271 и 272.

3) Нашег казног закона §. 520.

Oppenhoff, §. 236. стр. 388.

Berner, Lehrbuch, стр. 332.

4) Hélie, реч. књ. стр. 245.

облике насилне изнуде.⁵⁾ Ма да је ово само засебна особина римског права; и управ баш за то, што је то његово особина, ми смо сматрали за нужно, да то овде нарочито поменемо.

3. ПИСМЕНА ПРЕТЊА.

Пре него што би смо казали, како енглеско казнено право казни писмену претњу, којом би се неко послужио, да би од неког изнудио какву ствар, или обвезу, — нужно је, да кажемо: у чему се састоји та писмена претња, и нарочито чиме се разликује ова писмена претња од насилне изнуде. Писмена претња, о којој овде мислимо да говоримо, јесте то, кад би ко некоме претио да ће му учинити какво зло, или да ће га оптужити за какву кривицу; или најпосле да ће га убити или осакатити, ако не би урадио по жељи онога, који прети.

А што се тиче разлике те писмене претње од насилне изнуде вреди ово, што ћемо сад рећи. По самој цели, која се жели да постигне, ова писмена претња не разликује се од насилне изнуде. И писменом претњом, као и насилном изнудом иде се на то, да се какав човек нагна, да нешто уради на своју штету. Но само у начину извршења разлика је између насилне изнуде с једне, и писмене претње с друге стране. Докле насилна изнуда своју целъ хоће да изврши помоћу силе или претње, којом се ствара непосредна опасности за личност или тело каквог човека, — дотле се писмена претња труди да исто постигне под утицајем тек какве будуће опасности за човечији живот или тело.

Но овако тачну разлику између насилне изнуде и писмене претње није знало старо казнено право у опште, па ни енглеско. Заслуга припада тек новијем казненом праву, што је поставило ту разлику између тих дела, која су иначе слична. Па и што се тиче казнености, новије казнено право поставило је разлику између првог и другог дела. Прво се у новијем казненом праву већином казни робијом, а у најтежим случајима равна се разбојништву, и по томе казни смрћу. Док

⁵⁾ Berner, Lehrbuch, стр. 330.

на против друго казни се само *затвором*.¹⁾ А енглеско казни-но право међу тим као год што не разликује сама та дела једно од другог, — тако ради и у казнености. Оно као год што насилну изнуду не казни смрћу, већ само лишењем слободе, тако исто прописује и за писмену претњу, само казну лишења слободе. Ово је, у осталом, са свим природно. Јер кад се не прописује смртна казна за дело, које ствара *не посредну* опасност за човека, умесно је, што се та казна не прописује ни за дело, које тек у *будуће* може да створи такву опасност. У овом последњем случају има времена да се та опасност избегне, док у оном првом бива противно; за то је савршено право да се ово последње дело цени и суди строже.

У осталом ма да енглеско казниено право није никад одређивало смртну казну за писмену претњу, опет у њему није ни казна лишења слободе за то дело била вазда једна. На против енглеско казниено право прописивало је за то дело разне облике казне о лишењу слободе. Ту се прво спомиње *заточење*; па и ово могло је да се досуди врло неједнако. Судији је остављено у томе врло пространо поље за кретање. Могао је да досуди седам година заточења, или и вечито. То је он властан био да цени просто према засебним приликама и околностима у сваком поједином оптужењу. А друго, судији је дозвољено не само *заточење* да досуди онако неједнако, већ је властан и да сиђе и на сам блажи облик лишења слободе, на *затвор*. И ово силажење на затвор дозвољено је енглеском судији за писмену претњу толико, да може кривца да осуди и само на три године затвора, само ако би то захтевале засебне прилике и околности дела и лица.

Мора се одобрити и ова очевидна благост енглеског права у кажњењу писмене претње, јер ова, као што смо рекли и напред, није тако велика кривица, као што је насилна изнуда. Опасност, која потиче из писмене претње, може и да се избегне завременим тражењем помоћи код власти. Док на против код насилне изнуде то није могуће, јер је ту опас-

1) Orschoff, стр. 387 и 388.

Berner, Lehrbuch, стр. 332.

Нашег казниеног права §. §. 247—250.

ност *тренитна*, па нападнуто лице нема времена ни да се обрати власти за помоћ, а камо ли да ова отклони опасност.

Но као год што се мора одобрити то гледиште енглеског казненог права, тако се на против мора да замери, што енглеско казнено право и за писмену претњу дозвољаваше судија да кривца, ако би то била особа мушког рода, може, поред казне затвора, осудити и на батинање један пут, два пут или три пут за време затвора. Чудно је, да је ово поштрење казне батинањем код Енглеца постојало у закону још и за владе Ђорџа IV., дакле у овом веку. Но у похвалу *судске практике* морамо одмах додати, да је она и овде ову варварску казну батинања редовно избегавала, и да је у томе толико успела, да се данас може рећи, да те казне батинања у Енглеца и нема за писмене претње, која би била извршила у цељи изнуде.

У осталом сва ова благодет о казнењу писмене претње примењује се у енглеском казненом праву само онда, ако кривац не би *успео* да изнуди новац или какву кретну ствар; а ако би ово постиго, онда енглеско казнено право то сматра као *разбојништво, иа тако га и казни.*¹⁾

Са писменом претњом звршује се у енглеском казненом праву низ оних дела, која оно сматра као крађе. За то ћемо и ми са казненошћу писмене претње да завршимо говор о казнености крађа у опште. Тиме бисмо у једно могли да завршимо и говор о овој нашој расправи, јер држимо да нисмо ништа изоставили, што је било важно и карактеристично у енглеском казненом праву како у самом постојању крађе и њених појединих облика, тако и о њиховој казнености. Но пре него што би то урадили, држимо да неће бити излишно да у засебном и последњем одељку ове наше расправе проговоримо неколико завршних речи о предмету, који смо изабрали за ову нашу расправу. Ту ћемо гледати да покажемо колико енглеско казнено право одговара захтевима данашње науке, правде и човечности. Разуме се, да ни то нећемо чинити у појединостима, јер то би значило да се враћамо на

¹⁾ Stephen, стр. 273. у вез и са 268 и 269.

говор о ономе, шта смо већ говорили и да поред тога, улазимо у излишне детаље. Већ, у место тога, ми ћемо поминути *само начелно*, правац енглеског казненог права у крађи и њеној казнености с једне стране, као и данашње науке о истом предмету с друге стране.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

МЕЂУНАРОДНО ЖЕЛЕЗНИЧКО ПРАВО У ВРЕМЕ РАТА

од
ДОРЕНЦА СТАЈНА*)

II.

(НАСТАВАК)

Да би ма какав предмет, који је по природи својој постао предмет међународнога права у време мира, постао и специјалним предметом међународног права у време рата, треба да прође увек неко извесно време и нека извесна серија факата. Тачке гледишта права у миру и права ратнога врло су различне и последице примене другог права на лица и ствари што припадају првome врло су озбиљне, те да би се могло просто применити ратно право свукуда и донде, где је могло бити говора само о праву у време мира. Ово нарочито важи за железнице које не дозвољавају просту примену ни закона ратних ни закона мирнога доба. Ту треба водити рачуна од оног општег правила о свакој формацији права по коме ако општи принципи извиру из природе личности, примена права извираће увек из специјалне природе предмета, за које се право формулише.

Дакле, кад се оће да говори о железничком праву у време рата и да се пронађу принципи, који дотле нису били формулисани ни у позитивном међународном праву, ни у теорији ратнога права, онда није довољно да се позна само општа природа железница и њихов укупни однос са трговином и цивилизацијом, но треба поглавито испитати да ли та природа железница нема каквих специјалних односа са ратом, што мењају границе права својине ради кога су оне заштићене за време мира. Јер, јасно је, да железнице саме по себи не могу имати засебно ратно право, већ их у режим ратнога права увлаче њихове функције, што их врше за време рата. По томе, дакле, железнице само у ратној служби, железнице у акцији

*) В. „Бранич“ бр. 14, стр. 487 и сл.

Т. Ј. железнице као ратна средства могу бити подложене законима рата и на тај начин изићи из граница права у миру, у коме железнице имају исто право, као и свака друга приватна и индивидуална својина.

Осим тога да би железнице могли сматрати као ратна средства не треба се обазирати једино на могућност, да се из њих на случај рата корист извуче; јер, на тај начин, свака, на и најневинија својина на свету, могла би послужити на употребу рата и постати за непријатеља предмет рата, који је подложен његовој оружаномј сили. На железнице, као на ратна средства треба гледати због саме природе њихове. И зато је довољно да наука и војна практика, које у свакој европској војсци треба да гледају на железнице као на ратна средства, да наука и војна практика допета и признаду железнице за ратна средства и да их тако третирају. Од тога ће зависити специјално место које ће железничко ратно право заузети у систему међународног права.

Врло је лако доказати да су све европске државе допета и признале ову особину железница.

У почетку осмивања железница, на њих се није гледало са ове тачке гледишта; најпре се мислило само на њихову трговачку важност. Ако се не варамо, тек пре дваестину година дирекције за саобраћај на случај рата почеле су да се занимају питањем железнице као средства за пренос трупа и ратнога материјала. Мислимо, да је француско ратно министарство први пут почело истраживати колико један влак може пренети трупа, мерећи колики је простор вагона довољан да прими један батаљон и формулишући организацију таког *утоваривања*. У то време, а у сразмењу са даљашњим стањем ствари, било је врло мало гвоздених пруга. Међу тим, ова ствар се показала још у почетку тако важна, да су све државе, пре него би дале концесију за нову линију, подносиле пројект министру војном да даде своје мишљење са војничке тачке гледишта.

Војна важност железница повећала је се са разграђивањем мреже железничке. У почетку се озбиљно мислило једино на пренос трупа; но мало по мало се увидело, да су железнице најважније средство, помоћу кога могу да се предаду у руке једног министра војног сви извори једне земље и помоћу кога може да се концентрише не само војска, но и сва друга средства за акцију и то на свако место како за случај напада, тако и за случај одбране. Железнице, које у почетку

беху само моћно средство за миран пренос посташе од сад главно средство за пренос на случај рата; Ђенералштаб сваке државе изучаваше постепено не само покрет и механизам железница, но и њихову конструкцију и у војсци се образоваше специјални железнички батаљони; употреба железница постаде битан део инжењерских студија и одбрана утврђених места и данас су железнице у свима европским државама признате као велико и моћно средство не само у рату но и за администрацију војске у време рата. Због ових услуга, што их железнице чине војсци и рату, оне нису више једино установе за мирно доба и по томе њихово међународно право у време мира није довољно; железнице су добиле општи карактер врло важних ратних средстава и с тога је потребно да им се одреди нарочито место у великом систему права стварнога за време рата. Овоме специјалном праву ми ћемо гледати да формулишемо систем и принципе.

У овоме погледу ми мислимо да можемо усвојити разлику, коју је Институт у ручној књизи о законима рата поставио између права личности и права ствари за време рата без да се упуштамо у питања систематска и теоријска. Без сумње железничко право не може ући у оквир међународног стварног права. Али, у исто време, гледајући на природу железнице, морамо констатовати, да уобичајено разликовање овога стварног права на два велика дела, не дозвољава нам да међународно железничко ратно право уврстимо у ма који од ових делова. Требало би додати и трећи део, па у тај део ставити железничко право. У осталом у овај трећи део сем железнице долазе у исто време и други предмети од врло велике важности, чије ратно право не изгледа још да је утврђено. Ми ћемо се ограничити на то, да овде дамо најпростије дефиниције, без да улазимо у друге делове овога великог питања.

Стварно право у међународном ратном праву садржи на *првом* месту све оне предмете, који по свом специјалном опредељењу служе ратујућим странама, као што су: оружје, утврђења, ратни магацини и т. д. Цела ова категорија, долази у ратна средства.“ Није ни мало нужно да овде расправљамо то питање, да ли опредељење ових ствари може да промени њихову природу, кад се оне учине ратним средствима и ако су по природи одређене на општу употребу. Ми, дакле, овде нећемо да говоримо о ратној контрабанди, тим пре, што принцип контрабанде, налази своју примену једино код пловидбе.

Јасно је, да је са свим друга ствар ратно средство, а друга опет она средства што служе за одржање ратујућих страна; али ми ће мо на ту контроверзу доцније доћи.

На другој месту стварно ратно право садржи све оно, што није намењено да служи као средство саме битке, па било да те ствари припадају ратујућим или неутралним странама било да су оне приватна својина.

Ове две категорије ствари имају своја нарочита правила и принципе. Прва категорија, категорија ратних средстава подложена је апсолутном ратном праву; то ће рећи да свака ратујућа страна има право да се њима служи свом својом војном снагом и да их уништи где год их нађе; овај се принцип своди на војничко право и дужност, да у погледу тих ствари учини непријатељу највеће зло без обзира ни на лица ни на вредност ни на сунстанцу ратних средстава. Исти тај принцип код грађанског права, у погледу ових ратних средстава значи, да само оружаном заузимање тих ствари преноси не само притежање већ и сопственост оној ратујућој страни, која те ствари узме; сва ратна средства у правом смислу речи — може бити да би било правилније да их назовемо „средства за вођење рата“ (*Mittel der Kriegführung*) — стављена су ван граница права грађанске својине, чим је рат објављен.

Ствари, било јавне било приватне, што припадају другој категорији, пошто по природи својој нису непосредна средства за ратовање, не могу никако ни бити предмет непосредног заузећа оружане силе. Дакле све оне ствари, које спадају у ову, другу, категорију нису подложене ратном праву. Оне се не могу ни уништити ни конфисковати; оружаном заузимање ових ствари може дати освајачу само право употребе, али никада право сопствености. Дакле, можемо просто рећи, да свака сопственост била јавна или приватна остаје неутрална и међу самим ратујућим странама; и тако ручној књизи Института немамо ништа додати у овом погледу. У погледу сопствености ових ствари влада принцип са свим противан ономе који важи за ствари што су квалификоване као „ратна средства.“

Ратујућа страна треба да гледа да овим стварима нанесе што мање штете, на против она је дужна не само да их врати ако их је заузела, но да их по потреби администрира према њиховом опредељењу за време мира.

Овај прост принцип примењује се без обзира на то, да ли су ствари покретне или непокретне. Али има једна трећа категорија ствари, код којих разликовање између покретности

и непокретности ствара два различна принципа у ратном праву. То су велики етаблисмани саобраћајни у опште. Није ни мало тешко карактерисати у општим цртама природу њиховога права у време рата.

Јер ове установе садрже две партије са свим различне у време рата. Оне садрже на првом месту непокретности и са тим непокретностима оне су, без сумње, један део територије, којој припадају. Ове непокретности : земље, куће, фабрике и остало што уз њих иде, подложене су истом праву коме и приватна својина за време заузећа земљишта ; о њима важе правила освојења и присаједињења, као и о свима другим деловима земљишта или својине ратујуће стране. Кад су такве непокретности заузете за време битке оружаном силом, без сваке је сумње да освајачка страна може са њима располагати за ратне цели, али њена је дужност да их упо требљује према њиховом опредељењу. Код свих етаблисмана за општи саобраћај постоји увек поред непокретности и нека покретност, која је најважнији део ових етаблисмана и која и ако је у редовном стању одређена за саобраћај са другим народима, може у свако доба да постане средство рата, јер се помоћу ње може преносити све што једној војсци треба. Ове покретне ствари, саме по себи, нису ратна средства; њихово је опредељење са свим мирне природе; али могућност да оне у часу постану ратна средства, могућност, која почива у њиховој природи, чини, те оне постају ратна средства од онога тренутка, како је рат отпочео ; по томе све покретности ових етаблисмана, чије је опредељење да служе преносу и општем саобраћају, подложене су истим законима којима и ратна средства.

И тако за велике етаблисмани међународнога преноса имају два општа правна принципа : непокретности су подложене праву својине било приватне било јавне ; покретности, као средства преноса, подложене су праву *ратних средстава*.

Ова велика категорија права садржи у себи четири групе. Прва и најстарија то су *лађе* ; друга је *пошта* ; трећа *телеграф* са телефоном ; а у четврту долазе *железнице*.

Ако би хтели свести ова два принципа на идеје и категорије политичке економије, могли би их формулисати тако : да све оно, што припада основном *капиталу* остаје подложно праву својине за време рата, док међутим све оно, што припада функцији саобраћаја, оно, дакле, што чини *принос* од овог капитала, подложно је ономе праву, коме и сва остала ратна средства.

Међутим док је функција ове четири врсте етаблисмана међународнога саобраћаја увек једна иста у својој суштини, дотле је природа њихових преносних средстава, и по томе могућност да послуже као ратна средства, тако различна, да је ова разлика произвела четири специјална система међународног ратног права. Сваки од ових система односи се на једну од категорија саобраћајних етаблисмана; али њихов скуп, по нашем мишљењу, требало би да сачињава међународно право за ову трећу категорију ствари за време рата.

И доиста, две прве категорије развиле су специјално међународно право тако, да је доста означити их са две речи. Што се тиче пловидбе, на првом месту, право етаблисмана за прањење лађа право је сопствености, али право лађа у покрету садржи и у теорији и у пракци врло важан систем правила о току, блокусу и заузећу. *Поштама* је и поред њихове природе, по којој оне могу да служе за употребу ратујућих страна признато, да стоје ван ратнога права и оне се ни у њиховој међународној функцији не могу заузети ни од једне оружане силе; изузима се случај кад је неко место опкољено, јер је тада и поштански саобраћај подложен блокусу. Што се тиче *телеграфа* ратујућа страна може потпуно да га заузме и телеграфске се линије имају сматрати као ратна средства; отуда и истиче право да се телеграфи могу заузети, па и прекидати ако је то потребно за време трајања рата, само стални етаблисмани припадају праву својине. На послетку, што се тиче *железница*, ми постављамо принцип, као што смо и напред навели, да непокретни етаблисмани долазе под право својине, а саобраћајни материјал, влакови и вагони имају се од почетка рата сматрати и третирати као ратна средства.

Ово је полазна тачка *система железничког ратног права*. Последица свега овога што смо изложили та је, што сталне железничке етаблисмани ратујућа страна може заузети, администрирати и употребљавати по вољи; али оружана сила не треба да чини никакве штете овим етаблисманима но напротив треба њихову администрацију да остави недирнуту у колико то дозвољава ратна служба.

Напротив све оно што долази у *саобраћајни материјал* железнички, може бити не само заузето но и присвојено по праву победе; ово правило важи баш и онда, кад тај саобраћајни материјал и није у служби рата.

Кад би се, међутим, овај принцип усвојио за сва саобраћајна средства, то би значило усвојити *принцип упада у земљу*. Но како се европска цивилизација најенергичније противи упадима у опште, то она треба да је противна и упадима у земљу средством влакова, локомотива и железничких вагона у опште. Ово је праведно не само због унутрашње трговине сваке земље, но и интерес саобраћаја међу народима нашега дела света биће тај, да се железнички саобраћај у начелу сматра као неприкосновен онако исто, као и пошта и то у толико пре, што се већи део поште преноси железницом. Овде смо додирнули ону тачку, где право разних средстава примењено на железнички саобраћајни материјал долази у противност са принципом права својине, које је увек неутрално.

Јасно је, да овде долазе она велика питања, која и код права пловидбе, и која се не могу разрешити простим и јединственим правилом. Ми не велимо да је то по себи немогућно; доћи ће време кад ће Европа као уставна заједница држава створити једно право, које ће стојати над интересима ратујућих страна; али, очекујући на то време, наука међународнога права треба да обрађује ово пусто земљиште, као што то вековима чини и у погледу пловидбеног ратног права. Она не треба да се заустави на општим принципима, који се састоје у неколико апстрактних и магловитих дефиниција; она треба да створи позитивна правила за специјалне случајеве; на тај начин створиће се најпре обичајно право на основу индивидуалног убеђења оних, који у свима стварима траже пре специјална наређења, но принципе. Ми ће мо применити најпре на саобраћајни материјал железница ову главну разлику, из које излазе две партије сваког међународног права у време рата како у погледу лица тако и у погледу ствари; то је разлика ратнога права између *ратујућих* странака и између странака *неутралних*; о овим двома категоријама, ми се надамо, да ће мо изнети неке нове идеје, којима ће, надамо се, Институт поклонити своју пажњу.

(НАСТАВИЋ СЕ.)

БАШТИНА И СВОЈИНА

или

КОЛЕКТИВИЗАМ И ИНДИВИДУАЛИЗАМ КОД СРБА

написао

Мата Радосављевић

(НАСТАВАК)

Према овој баштина и купљеница то су појмови о имовини,¹⁾ а односе се на физичке ствари или њиву или виноград или млин и т. д. Ствари као што су њива, виноград, млин и т. д. и ако у сваком случају остају физички непокретне, то ипак оне могу и у облику баштине а и у облику купљенице да се појаве. Облик баштине имовине нека остане још на страну (док не рашчистимо најпре са модерним законодавцем), а овде да наведемо неколико речи о купљеници.

За појам купљенице нужна је пре свега ствар нека (предмет имовине) и. пр. њива, виноград, млин и т. д. У исто доба нуждан је један фактор који продаје а други који купује ту ствар. Нужно је да је та ствар у власти продавца. Процесом продаје и купна ту се сад даље развијају односи (зачетак лежи још у завлађивању). Ствар прелази од продавца на купца. (Са физичког гледишта стоји непомично). Купљена односно продата ствар прелази у имовину купца, и купац гледа на ову ствар као на своју купљеницу и сматрају за такву; како је на њу гледао продавац, да ли ју сматрао за баштину или за купљеницу, то га се и не тиче, не тиче га се, али га се и тиче, тиче се и једног и другог, тиче се земаљских закона који регулишу имовинске односе. Ако су земаљским законима продаја и куп оваких ствари (земље и земљишта) у опште забрањени, онда је појам купљенице немогућ, и оваква ствар не може у овом имовинском облику да се појављује. Ако су пак продаја и куп дозвољени онда и баштина може у купљеницу да се претвори (када се прода). Купљеница опет може у баштину да се метаморфозира (када се насљеђује). И појам купљенице потиче из друштвених делања и односа, с тога ван друштва овог појма и нема.

Појам баштине односи се на разне земље и земљишта са зградама или и без ових. Ово је појам о имовини. Што

¹⁾ Да би се видело како стари законодавац прави разлику између баштине и купљенице, да наведемо овде пример:

„Приложи царство ми и метохје које су по имену ове: . . . село Драгошта и прочаја што јест баштина мазгидова . . . цркву св. Георгија у Бошми са селом што му јест купљеница.“ (Гласник XXIV. стр. 235.)

су пак предмети имовине физички непокретни, то је за имовинске појмове случајна ствар. Земље саме по себи и природи својој непокретне су. Непокретност то је физичко својство земље и земљишта, а није имовинско својство баштине. Имовинска својства морају да буду увек више надорганске природе. Својство физичке непокретности је за баштину савним случајно; оно припада предметима имовине као физичким стварима, а не сачињава природу имовинске власти. Баш зато што је ово својство случајно и што оно карактерише предмете имовине као физичка тела, баш зато (велимо) непокретне ствари могу и у другим имовинским облицима да се појављују.¹⁾ Кад баш из овакве случајности хоће неко (као н. пр. модерни законодавац) какав капитал да прави, правила да поставља и практичке користи отуда да црпи, онда треба бар да буде паметан и обазрив. Треба да зна, да је непокретност физичко својство телеса, и да оно не ствара природу баштине имовине. Сем тога, кад термин *непокретан* већ употребљава,²⁾ треба да га употребљава у правој и строгој смислу „по природи“, што се у §-у 475 миљком назива,³⁾ а не да чини које каква бесмислена „изобретенија“ на пољу физичких наука. ⁴⁾ — Но кад је својство непокретности физичке природе, кад је оно за имовинске појмове случајно, кад се односи на предмете имовине као физичке ствари (не пак на сам појам имовински), и кад оно не стоји ни у каквој узрочној вези са имовинским појмовима, то се онда по себи разуме да ово својство треба избегавати, јер имовински појмови не могу се физичким својствима опредељавати.⁵⁾ Ово избегавање саветно је нарочито онда, кад је реч о историјском развоју имовинских појмова, јер физичка својства оста-

¹⁾ Тако се каже (Гласник XXIV. стр. 245); „и сију земљу више писану цркве св. Николе нико по сили да ју не тежи, такмо коме ју даје митрополит из десетка. Разве парик, што се обрета, да си своје баштине теже без десетка; а што му тежати земљу црковну лихо своје баштине, да дају и парици од тога десетка. Из овога јасно се види да су *парици* могли да имају двојаке земље: земљу баштину (њихову), и црквену земљу.

²⁾ Предмети баштине имовине (земље и земљишта) јесу физички непокретни.

³⁾ Тако н. пр. *шума* то је непокретно добро. Земља то је физички непокретна, а дрва у шуми то су физички покретне ствари.

— *Воденица на земљи*, то је непокретно добро, јер се овамо рачуна и земља а којој је воденица саграђена. *Воденица на силаовима* то је опет покретно добро.

⁴⁾ У §-у 187 модерни је законодавац изнашао да је жив зец физички непокретан, а мртав зец физички покретан.

Што ово изнашао је модерни законодавац и за рибу у води, и рибу на суву,

⁵⁾ Имовински појмови односе се на разне физичке ствари.

Случајност је у српској историји што се појам баштине имовине односи само на непокретна добра. Појам *својине* односи се већ и на покретна добра.

ју непрестано сталне природе, а имовинска својства се у друштву мењају и преображавају.

Сва досадања борба између физике и економије своди се на ово:

Баштина и својина то су појмови о имовини о супротним имовинама.

Покретност и непокретност јесу физичка својства телеса.

Имовински појмови односе се и на физичке ствари. Они су исти (по природи својој) како за физички покретне тако и физичке непокретне ствари.

Термин баштина односно се у српској историји на земље и земљишта са зградама или и без ових, дакле на физички непокретна добра у строгоме смислу (по природи) — појам пак о имовини био је исти у старо доба како за физички покретне тако и физички непокретне ствари и ако се појам баштина није односно на физ. покретна добра.

Појам својина односи се како на физички покретне тако и физички непокретне ствари.

Имовински појмови некога народа може да варирају и то не само у разним историјским временима већ и у једном и истом времену, јер како физички непокретне ствари могу у разним имовинским облицима да се појављују.

Но да се оканемо једанпут физике и физичких појава, па да пређемо на оне параграфе грађанског законика у којима се о баштини као о имовинском појму говори.

У овоме погледу особито важан је §. 212. —

Но бадава се ми отресамо физике и физичких појава кад се модерни законодавац заљубио у физику. Тек у §-у 212 изнашао је он *право сопствености*, које се *оснива на природи, следователно већ је законом природним опредељено*¹⁾ (према томе даља законска наређења сигурно да су излишна?) а поред тога још и *обезбеђено уставом земаљским и законом грађанским.*

О tempora, o mores! — о природо на кога су спали!

Природа — природни закони — устав земаљски — закон грађански — право сопствености — право баштино — одакле да почнемо? —

¹⁾ Под природом и природним законима разумева законодавац физику, јер он нема појма о другој каквој природи.

Да ли се само право сопствености на покретна добра или такође и ово право на непокретна добра оснива на природи и законима је природним опредељено, то се из поменутог §-а јасно не види. Но како је данас имовински појам иста како за физички покретне тако и физички непокретна добра, то је ван сумње да се поменуто тврђење законодавца односи на обе врсте добара.

У §-у 212 модерни законодавац побркао је право сопствености са правом баштиним сматрају та два разна појма за једно и исто и дајући још и првенство праву сопствености као да је само оно природно, с тога ће пужно бити да рашичистимо најпре са терминима које морамо употребљавати.

Под и. имовином разумева се скуп свију добара на која се власт човекова распростире.

Како се та власт развила и раширила не можемо овде испитивати ни излагати, довољно толико, да она постоји, да обухвата извесне предмете и да потиче из човека као друштвеног фактора, а распростире се на извесна добра која постају предмет и његове имовине.

Добра по природи својој могу да буду разна. За нас су важнија економна добра.

Но појам имовина казује нам само власт човекову у опште (да ова власт постоји, да од човека потиче, и да се на извесна добра распростире), а термини баштина и сопственост казују нам још и природу имовине; они одређују природу имовинске власти из ближе.

Баштина и сопственост то су два екстрема, два посве разна и супротна појма о имовини. Природа имовинске власти код баштине битно се разликује од природе имовинске власти код сопствености (својине).

Већ по самом извору из којег имовинска власт потиче, ова разлика и супротност видљива је. Код сопствености или својине имовинска власт потиче од индивидуе (личности), а код баштине имовинска власт потиче од породице — што опет долази отуда да ли је индивидуа или породица фактор друштвеног живота.

Но не само по извору већ и по природи имовинске власти ова разлика и супротност постоји. Имовинска власт код баштине битно се разликује од имовинске власти код сопствености (својине). Као што већ рекосмо задатак је ове расправе да нам ове разлике и супротности покаже и објасни.

Док се природа ових разних имовинских власти не испита и не сазна, зарад површног разумевања ствари, читаоци нека на уму имају, да баштина означава *породичну*, а сопственост или својина опет *личну* имовину.

Породица и индивидуа, то су опет два посве супротна појма; отуда и појам супротних власти, супротне имовине.

Модерно доба то је царство личности (индивидуализам), царство у којем личност царствује и ако ју то њено царо-

ваће често у најам отираћа и до просјачког штапа одводи. Старо доба то је царство у којем породица царствује (колективизам), а индивидуа се у породици истина губи али благује.

Но појмови породица и индивидуа врло се лако међу собом бркају јер се једно из другог развија, с тога је нужна велика обазривост.

Породицу имамо још и данас, а такође и појам имовине, али појам породичне или баштине имовине не постоји више. Зашто? — Просто за то што су модерним грађ. закоником и у српскоме друштву створени такви односи, да је породица свој значај социалнога стварања изгубила, а индивидуа овај значај себи присвојила, другим речима, законодавац је индивидуа и овај значај дао. Не породица већ индивидуа је чињеница модерног српског друштва. Породица то је данас шљака што ју процес производње избацује, избацује ју — на галдрму.

Па ко је свему томе крив? —

Не хотећи дубље узроке свега тога да испитујемо, сву кривицу бацамо на модерног законодавца, јер он је створио код Срба такве земаљске законе, а природа ствари само своје врши. Он је створио грађ. законик. Није га управо ни створио, него га је донео из Аустрије(?). Да је створио друге какве законе, друга би била природа ствари, а и резултати били би посве други.

Но да се вратимо на §. 212. Овај параграф гласи:

„Право сопствености на производе сила човечијих, и остале покретне ствари, које се силама човечијим придржавају, оснива се на самој природи, следователно већ је то законом природним опредељено; право пак сопствености на непокретна добра, као земље засађене и нарочито не засађене, обезбеђено је уставом земаљским и законом грађанским.

Ово право сопствености на непокретна добра, казива се право баштинско, или једном речи баштина.“

Природа, устав земаљски, закон грађански, све су то трице и кучине у историјском развоју народа. Имовински појмови и имовински односи нису физичка својства телеса, с тога и не могу да буду чврсте гвоздене и неизменљиве природе. Они стоје у најтежној вези са друштвеном организацијом, ова је опет изменљива, те отуда и изменљивост имовине.

Но да неби когод мислио да смо ми ради испитујући имовинске појмове код Срба и повлачећи паралелу између старих и модерних имовинских појмова да проповедамо срп-

ском свету какве социјалистичке теорије, нека нам се дозволи да наведемо овде назоре и мишљење једног највећег поборника данашњег реда и поретка у друштву, којег сви социјалисте сматрају за акбуржоанског економа и којег за цело нико не може окривити за какве социјалистичке тежње и намере.

J. In Stuart Mill у своме делу: *начела политичке економије*, а у књизи другој глава прва, говорећи о својини (одма у почетку) вели:

„Начела која су изложена у првоме делу ове науке у извесном погледу одвећ се разликују од ових којима сада приступамо у испитивању нашем. Закони и услови производње добара одговарају и слажу се са физичким истинама. Ови закони немају у себи ничег вољног ни изменљивог. Све што човек производи, мора да производи на начин и под условима које му поставља природа спољашњих ствари и физичке и интелектуалне особине његове природе “

„*Но није то тако односно поделе д б а р а.* Ово је искључно људска установа. Пошто су добра једном већ произведена, роб људски може овим добрима да располаже како за право нађе. Може да их уступи коме хоће, а под условима којима хоће. У неком друштву у којем че влада више апсолутна усамљеност, могућност располагања добрима зависи од одобрења друштвеног или тачније од одобрења оних лица која управљају друштвом. Па и оно што је неко лице произвело без ичије помоћи својим самосталним трудом може оно да задржи само са одобрењем друштва. Не само да му друштво може све одузети, већ то могу да чине и друга лица и чинила би, кад би друштво остало пасивно, кад не би оно укупно притекло у помоћ, кад не би употребљавало и плаћало друга разна лица која га заштићавају у уживању његових права и добара. *Подела добара зависи од закона и обичаја друштвених.* Правила која одређују поделу добара, то су мишљења и назори владајуће партије у друштву, а ова правила знатно варирају, када би друштво хтело.

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

ЈОШ ЈЕДНОМ О §. 191. ГРАЂ. ЗАКОВИКА.

(СВРШЕТАК)

Критикујући мој доказ са глаголом „скончати“, г. Гершић вели да баш и кад би се тај глагол односио на физичку везу, то би ипак при формулисању §. 191. само толико значило, да се законодавац

погрешним изразом послужило за изражавање оне мисли, која га је при §. 191. руководила. Ја држим, напротив, да законодавац наш није погрешно и од ока тај израз употребио, него баш у потпуном знању ствари и са свим хотимице. За доказ овога ја се позивам и на текстове §. §. 189, 315 и 475 грађ. зак., у којима је овај израз наш законодавац употребио за то, што је и тамо реч о скупу више непокретних ствари.

Г. Гершић са оним нагласком „*под једним именом*“ толико подикује, да би човек помислио да је то једино довољан разлог да ме у прашину баци. Па чак толико далеко тера да каже, да „кућа и плац нису под једним именом, него кућа је кућа а плац је плац.“ Али нека ми мој поштовани пријатељ, који ми је већ једном пребацио, да преврћем параграфе по закону, дозволи, да преврнем још који §., и да га убедим, ако је могуће, да се кућа и плац баш по закону сматрају да су под једним именом. Ево тога §-а:

„Под *кућом* разуму се здања за обитавање са свима зградама око куће, оградом и баштом уз кућу.“

Г. Гершић изазива ме, да начисто кажем, да ли кућа и плац спадају у категорију збирних ствари или не. Па добро, ево да и то кажем: Кућа или зграде око куће и плац јесу по природи један фактички скуп или збир више ствари непокретних под једним именом скопчаних. Али пошто је закон у §. 191. категорички наредио, да се све те ствари сматрају као једно *цело*, онда оне, поред фактичке целине, постају *juris et de jure* и правна целина.

Али шта ћете, кад ми се г. Гершић посмева, како сам обегенисао правну целину и пронашао с њоме неки особити *правни* барут! (Ваљда је хтео рећи *правнички* барут). Но немарим ја што ми се он посмева, али ми је жао, што су то други, далеко виши умови, пре мене пронашли. Пре 80 година чувени француски правник Трејар (Treillard), као председник законодавног одбора у њиховом државном савету, излажући мотиве грађ. законика о разликовању добара, кад је била реч о плацевима, здањама, радионицама на плацу, и покретним предметима, спојеним са здањима и радионицама, казао је ово:

„Il est des objets immeubles par leur nature, comme les fonds de terre, les batiments. On ne peut pas se méprendre sur leur qualité: elle est sensible On ne peut pas davantage méconnaître la qualité d'immeubles dans les usines qui font partie d'un bâtiment, dans les tuyaux qui y conduisent les eaux, et dans d'autres objets de la même espèce, qui s'identifient avec l'immeuble et ne font qu'un seul tout avec lui“.

Новији француски правник познати Мурлон такође је рекао: „Зграде, у самој ствари нису ништа друго до скуп покретних ствари, и само са њиховим утеловљењем (инкорпорацијом) к земљи, и са

променом њихове првашње природе, те ствари узимају један учвршћен и непокретан положај. И почем је физичка веза, која зграде веже уза земљу, тако тесна, тако јасно утврђена, да се може рећи, да су помешане са њом, и да чине *само једну и исту ствар*, то из тога следује¹⁾ и т. д.

И Лоран је тако исто казао у своме наведеном прет-пројекту, да зграде по природи својој нису непокретне, јер се састоје из материјала, који је по природи био покретан, него су непокретне по њиховој инкорпорацији са земљом. Цитирајући Трејарове мотиве, које сам напред изложио, Лоран је признао, да је Трејар поставио праву науку (*la vraie doctrine*), кад је казао, да зграде са плацем и осталим покретним стварима спојеним са зградама, чине *само једно цело*.²⁾ —

Наш законодавац, и ако се г. Гершић не диви његовој легислаторској мудрости, ипак је по моме мишљењу показао доста мудрости и оштроумља, кад је при формулисању §. 191. остунио од текета аустр. закона и својим ориџиналним текетом усвојио идеју модерне науке, и положио једно опште начело правне целине код више ствари скопчаних под једним именом.

Понављам, дакле да су плац и кућа или зграде на њему скопчане под једним именом, именом *куће*, и да је то једна правна целина; поново кажем да је и Топчидер са свима својим деловима, како сам раније рекао, скопчан под једним именом, и то не именом Топчидер, како г. Гершић мисли да ја разумем, него под именом пољскога добра, које је нарочитом уредбом установљено као пољска економија, или како су се у време прављења закона грађ. таква добра звала, под именом *миљка*, а под овим именом по нашем закону разуму се куће, стаје, воденице, банште, виногради, воћњаци, њиве, ливаде, и т. д. и т. д.

Да споменем најзад, како се и по руском грађ. праву такво имање сматра као правна целина, или као једно једино право: оно се отуђује и прибавља *као једно цело* (как одно целое), не подлежи раздвајању ни онда, кад наступи право наслеђа њањ. Тако н. пр. фабрика, ма каква била, не може бити поклоњена или продата другче, него у *целости*.¹⁾

Стављено ми је у прекор још и то, за што да не знам да наш §. 191. говори о збирним стварма *universitas rerum*, кад је то још пре 30 година знао Матић и у своме објашњењу грађ. законика казао. Част и поштовање имену објаснитеља нашега грађ. законика и мир

¹⁾ Mourlon: Répétitions écrites sur le code civil, свеска прва 1877. стр 663.

²⁾ Св. III. стр. 5.

¹⁾ Русское ражданское право, чтеиња. Д. И. Мејера, С. Петербург 1862., део I. стр. 133.

пепелу његовом; али ја морам казати, да сам слушао бољег учитеља и зналаца грађ. права, него ли што је објаснио, па ми је и он казао, да наш §. 191 не говори само оно, што говори аустријски §. 302, него нешто више, а на име да говори о обема врстама целине, и о идеалној и о фактичкој, али је више имао у виду фактичку целину.

У осталоме, разуме се, правна целина може, у извесним случајима и у извесним погледима, да буде претворена вољом сопственика у фактичку целину. *Обри* и *Ро* између многих случајева навели су за ово само један пример, а то је: кад би какав наследник један део својега наслеђа, или баш и цело остављено му наслеђе, нарочитим завештајем оставио другоме у наслеђе. Они веле: *Du reste, une universalité juridique peut, dans certains cas et à certains égards, être convertie en une universalité de fait par la volonté du propriétaire: c'est ce qui a lieu, par exemple, lors qu'une personne lègue titulo singulari une part Méritaire, on même une hérédité entière qui lui est dévolue.*¹⁾ Али где год нема изражене воље дотичних странака, или где закону појединим специјалним наређењима својим није што изузео или другче наредио, остаје, као што сам казао, опште начело §. 191. као регулатор правне целине код више ствари скончаних под једним именом, па било да су се оне стекле у фактичкој или реалној, било у идеалној вези.

Текст §-а 191. нашега грађ. законика јасан је и не подлежи никаквој сумњи; он је одбацио идеју специјализације збирних оделитих или *uособних* ствари, *universitas rerum*, на које се аустр. зак. у своме §. 302. једино и ограничио, па је поставио опште начело правне целине и за фактички и за идеални збир више ствари. А кад је један закон јасан, онда не треба нипошто обилазити оно, што је у њему написано, под изговором, да се продре у оно, што је он тео да напише, да се бајаги прозре у његов дух. Текст закона је за свакога судију светиња. Текст и дух закона, то је једно исто; то је воља законодавчева. Изван јаснога текста, изван онога, што је написано у тексту, не може се на другом месту тражити воља законодавчева.

Г. Гершић тражи вољу нашега законодавца у текстовима римскога права; али он зна најбоље, како су текстови римскога права подлежали контроверзи и међу самим римским законознајцима, и како томе подлеже и данас међу јевропеким правницима; он зна, како су Римљани доносили законе специјално за сваки поједини случај, а данашње јевропско законодавство не гради тако законе, него другче. Дакле тражити или доводити вољу нашега законодавца из текстова риме. права, значи доводити неизвесност на место извесности. Г. Гершић тражи, даље, вољу нашега законодавца у тексту аустријскога закона и његовим

¹⁾ (Стр. 4. њихове наведене књиге).

коментарима. Наш грађански законик, истина, израђен је махом по аустријском грађ. законнику, али је у многим одредбама оступио од аустр. закона, па комбинисао и прописао нешто друго. Овако је урадио и са формулисањем §. 191. Да је он у овоме §-у хтео да каже оно исто, што је казано у §. 302 аустр. закона, то је само једна проста претпоставка. А ваља знати, да од претпоставке, ма како да би јака била, до извесности има велико растојање. За мене је извесно оно, што је написано у закону, а не оно, што се можда мислило да напише, па се није написало. И у овоме, што је јасно и разговодно написано, ја налазим извесну, несумњиву вољу законодавчеву. Ја сматрам, да је дужност свакога тумача, да се строго на текст закона ограничи, а не да на место једне *ирецизне одредбе* законске, поставља једну *намеру*, која се само *претпоставља*, а у ствари може и не бити истинска намера законодавчева. Закон има своје становиште у своме заповедајућем тексту, а не у променљивим фазама његове израде. Тако и §. 191. нашега грађ. законика има своје становиште у своме јасном оригиналном тексту, а не у тексту аустр. закона, по коме је израђиван.

И кад ја браним то становиште и тражим, да се јасан пропис §. 191. нашега закона примени у своме написаном, граматичком смислу, какав он претставља, онда ја не тумачим самовољно његов текст и не дотерујем га на ћунију, него га тумачим онако, како је он написан. Ја му не подмећем силом оне изразе, који се налазе у тексту аустр. закона, а које он није хтео, да усвоји, него их је напротив, одбацио; и читам га и разумем онако, како га читају и разумеју и наше судије ево већ више од 40 година.

На кратко да кажем, ја не могу да се сложим са мишљењем г. Гершића о значењу §-а 191. нашега грађ. зак. и остајем при томе, да овај §. даје општи појам о правној целини и код идеалног и код фактичког збира више ствари, које су скопчане под једним именом За потврду мојега мишљења ја бих се могао позвати и на јуриспруденцију нашега касац. суда и цитирати његово једно решење из опште седнице, које даје овакав исти значај §-у 191, какав му ја дајем; али мислим да немам потребе да то чиним према овоме, што сам досад казао.

Што ја о једном законском пропису мислим другаче, него што мој поштовани пријатељ мисли, за то не треба да се он љути и да ме прескаче с које каквим вицевама. Као научно више образован човек, он ће ваљда и сам увидети, да је крајње време да се и код нас почну јавне дискусије водити озбиљно, без страсти, без вређања, ако и код њега није подрла она проклета наша навика, да о себи

мислимо одвећ много, а противника да багателинемо више него што заслужује. —

На завршетку овога одговора напомињем, да сам се досад е њиме задржао са тога, што је г. Гершић задржао право, да напише у првом идућем броју један чланчић о акцесији или прираштају, и да ми још на неке наводе одговори; на сам на то очекивао те да и ја њему на све уједно одговорим. Али пошто досад тога чланка не прочитах, то молим уредништво да овај мој одговор изволи штампати; а ја ћу радо саслушати г. Гершића и о ономе, што ми је пребацио као да ја не рашта то значи акцесија или прираштај, и задржаћу право да му и на то одговорим у колико будем позван.

Н. Ј. Савић.

секретар министарства правде,

ПРОЈЕКАТ

ЗАКОНА О ПРОВОЗАСТУПНИЦИМА У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ

(Усвојен на другом год. скупу јавн. правозаступника.)

НАСТАВАК.

VI. Д Е О.

О правозаступничким кандидатима.

§. 7.

Правозаступнички је кандидат онај; који по свршеним правним наукама практикује или код суда или код правозаступника у смеру да ступи у правозаступнички ред.

§. 78.

Комора води списак кандидата, који практикују код правозаступника.

§. 79.

Сваки кандидат мора јавити одбору правозаступничке коморе да је, кад и код кога правозаступника у праксу ступио, као и сваку промену у томе.

Кандидата, кога одбор не прими у списак за то, што није испунио услове овога закона, известиће решењем, против кога има места жалби Министру Правде за 5 дана.

§. 80.

Ако кандидат прекине своју праксу за месец дана или дуже, то је дужан дотични правозаступник, код кога је кандидат практиковао, извести о томе одбор, да то у свој списак уведе.

§. 81.

Кандидат, који је у списку коморе заведен, може после двогодишње праксе заступати пред судовима и властима правозаступника, код кога ради.

Он мора имати за то пуномоћство.

§. 82.

Правозаступнички кандидати подлеже за све послове и односе правозаступничке природе надзору и суђењу коморскога суда као и правозаступници.

§. 83.

У случају већих повреда дужности може коморски суд туженога осудити да праксу за читаву годину продужи. При врло отежавним објектима може се изрећи и губитак права на кандидатуру правозаступништва.

Против оваког решења има места жалби Министру Правде за 15. дана.

VII.

О правима и дужностима правозаступника.

§. 84.

Правозаступник може радити код свију судова и власти у Србији. Кад се правозаступник удаљава из свога округа на више од три дана, мора означити суду правозаступника, који ће га за то време заступати.

§. 85.

Правозаступник је дужан у кривичним предметима (§. 10. кривичног судског поступка), по одредби суда примити се да брани кривца, са наградом, ако је кривац у стању платити (§. 334. кривичног поступка судског).

Он је дужан примити се да брани масу по одредби суда, а исто тако по наређењу суда мора се примити и да бесплатно заступа партицу код суда свакога лица, које би принело влашћу потврђено сведочанство о сиромаштву. Но ако би такво лице партицу добило или би доцније до каквога имања дошло, дужно је награду бранити платити.

Ако би правозаступник имао какве трошкове у наведеном случајевима да учини, то се он не мора примити пре док му се трошкови не положе.

§. 86.

Дужност је правозаступничка да заступа савесно интересе свога властодавца у његовом послу и да чува поверену му тајну.

§. 87.

Правозаступник је дужан по правилу свакоме, који га затражи своју помоћ указати.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

ИЗ СУДНИЦЕ.

XX.

Код судова за сигурност мужевљевог примања тражи обезбеђење на имање дужника, треба ли да поднесе какве доказе да она ово може чинити?

Питање ово неједнако се код нас расправља, те зато га и износим у овом листу. Тако :

I.

Ј. удова пок. Р. престављајући да је она уживатељка имања Р., поднела је облигацију по којој Ј. П. дугује њеном мужу 1500 динара. Како је рок овој обвези прошао, а дужник је облигацији одобрио интабулацију, то је за обезбеду горње суме тражила, да суд одобри интабулацију на имање дужниково.

Првостепени суд одбио је потражитељку од овог захтева из разлога, што не подноси никакве доказе, из којих би се могло видети да је она за ово тражење власна, а исправка, на основу које хоће интабулацију, не гласи на њено име поменув само чл. XIII. уредбе о интабулацији који вели: „Суд ће при пресуђивању предмета последити: да ли су услови горњим §-ма прописани, испуњени, или нису, и према томе решење издати, којим захтевање интабулације одобрава или одбија“).

Услед жалбе удове Ј., Касацијони Суд (од 22 Априла 1886 г. бр. 1280). оснажио је горње решење судеко, а жалбу одбацио.

II.

Иста удова Ј. поднела је суду оригиналну менницу, по којој М. П. дугује њеном мужу 560 динара са роком 7. Јула 1884 г. те је за обезбеду горње суме тражила забрану на покретност дужникову.

Првостепени суд такође решењем својим одбио је удову Ј. од овог тражења из ових разлога:

„Потражитељка уз тражење забране није поднела и доказ, из кога би се видело, да је она правно овлашћена за ово тражење, те

е тога се од овог тражења има одбити „грађан. пост. решава“ (§ 377 грађ. суд. пост. гласи: „обвезаност се доказује пуноважном исправом или приведеним сведоцима, где се по закону сведоци могу узети за доказ“ — в. допуну од 19. Априла 1885).

По жалби удовиној, Касациони суд примедбама својим (од 29 Априла 1886 бр. 1281.) уништио је горње решење из ових разлога: „Кад је суд тај жалитељку одбио од тражене забране са тога што нема правног овлашћења, и ако је она у тужби изјавила, да ово чини као удова свог мужа, неприсвајајући себи право својине, која по §. 412 и 413. гран. законика има право уживања свега имања свога мужа, нити се овде тражи и наплата овог примања покојникова, зашта би потребно било по закону овлашћење, то је суд погрешно, што је по §. 304. тач. 2 грађ. пост. дужан био, да наведе закон по коме жалитељници овај захтев одбија. Па како је суд тај противно изложеном поступио, то му и решење не одговара закону, па е тога исто касаци. суд а на основу §. 325 грађан. пост. нити с позивом, да по овим примедбама и по закону даље поступи.“ — што је првостепенни суд и учинио, одобрив тражену забрану. — —

Које је од ова два решења Касационог суда закону саобразно?

Кад за какав случај није нарочито или јасно законом предвиђено, онда је судија принуђен да по свом нахођењу донесе одлуку без законог ослонца, као што је то овде првостепенни суд учинио, одбив удову Ј. без да јој наведе закон зато, ма да је то дужан био учинити по тач. 2 §. 304. грађан. пост.

У грађан. суд. пост. а на име § §. 71—91. где се говори о заступању парничара, овакав случај није предвиђен.

Истина §. 2. грађан. поступка гласи: „Ако за какав случај неби било у овоме законнику прописаног правила, суд ће по прописима или основима у овоме законнику постављеним, случај такав расправити.“ У овом смислу говори и § 8. грађан. законика.

Али питање је, који би то подобан пропис или основ био, по коме би се спорно питање могло расправити? осим ако би се овде могао у помоћ као аналого узети §87. грађан. судског поступка?

Свакако дакле, овде је празнина законска, коју би требало законодавним путем отклонити.

На послетку, ако удова као уживатељка имања свог умрлог мужа може тражити обезбеђење на имању дужника мужевљевих, као што је Касациони суд у примедбама својим горе навео, онда држим да она по том истом основу може тражити и наплату за масу мужевљевоу.

Касациони Суд добро би учинио, кад би у овом спорном питању учинио употребу § 16 тач. 2. последње две алинеје свог устројства.

Михаило Л. Стојдиновић.

ЛИСТАК.

ДВОБОЈ У ЗАТВОРУ.

(СВРШЕТАК.)

Шерут се испречи пред свог непрејатеља, па стане, скретивши руке и ругајући се непрестано.

Он беше ружан. Сви породи, свака дивљина, огледаху се на том суровом лицу првене винске боје, са подругливим устима, зверским вилицама и голим челом, сабраним од толиког мрштења. У почетку 1871.е године задржавање се разбојник у некој тамници у Италији, где беше осуђен на вечиту робију. Чувши, шта се збива у Паризу, мишљаше он само, како да — умакне. Једанпут пође му за руком, али буде ухваћен и опет затворен. Али то њега не поплаши, него два месеца доцније умакне он по други пут, и тад га срећа послужи, те се дохвати границе француске. Он се упути право у Париз, камо стигне мало доцкан, бан оног дана, кад је војска улазила у варош. Крао је тај човек и пљачкао, што је више могао, но а био се јуначки. Шерут беше један од вођа, који су били бој по улицама. Умео је говорити са својим црним четама, прибавити себи послушност, у њих удити страст убијања и уништавања. Беше хладнокрван и лукав као сатана, а имађаше оштро око.

Он се борио, док је стојала последња барикада, док је трајао последњи финек..... Ни доцније није хтео бегати, ма да је имао пуне цепове злата. Он беше један од оних, који хођаху устанак наставити, макар привидно, и онда, кад исти беше већ угушен, и који застрашиваху становништво појединих крајева, варошких, чинећи атентате на поједине особе и убијајући поједуне људе.

Кад се лупеж исејеја, викну полако:

„Ја вам забрањујем, да се зовете комунардом?”

Он рикну и поскочи, кад га удари преко лица чврста песница Д'Арлијзона.

Осуђени се умешају међу њих двојицу, и они некако зауставе Шерута, који хтеде скочити на противника свог.

Стражари се не макеше, они се смејаху.

„Ето их, тих апостола братства!“ викну најпосле официр озбиљно и заповеди, да осуђаницима метну окове.

Ови прилажаху један по један ковачу. Ударе им окове, па их онда поређају двоје по двоје.

„Сад је ред на вас, ви букачу!“ рећи ће један стражар Шеруту. — „Јесте већ изабрали друга? Хоћете ли овога овде?“ — и показа на Д'Арлијзона.

Шерут погледа оштро у Д'Арлијзона.

„Хоћу“ одговори он.

Убезекнути стражари ударе грохотом у смех. — Али Д'Арлијзон разумеде онај поглед.

„Е добро! Броју 3247-и, пристајете ли, као што би кмет рекао?“ Д'Арлијзон климне главом у повлад.

Смеху и весељу не беше краја. Буде испуњена жеља обема комунардима, и они буду „венчани.“

У десет сахата прекидају се послови и осуђеници враћају се у тамницу. Време је јелу. После јела могу се хапсеници шетати по дворишту или, ако воле, лешкати по својим постељама.

Било је то при том одмору, сутрадан по њихову доласку, у спаваћој соби бр. 4. у првом боју, кад се међу спутаним друговима делио мегдан, који је код сваког, ко је год ту био, оставио што може бити жалостан спомен.

Како беше лепо време, осуђеници остадоше понајвише у дворишту. При том призору било их је ипак једно десетак гледалаца, од којих четворица, договоривши се потајно с борцима, дођоше, да се нађу као девери. Шерут је хтео на сваки начин, да иде све својим редом.

Место мачева имађаху гвоздене лађарске клинце, по петнајест центиметара дугачке, прави јатагани, који беху усађени у дрвено држаље.

Оба једно за друго прикована ланца беху 2.40 метра дугачка, дакле довољан размак за обојицу борца. Шеруту стојаше карика на десној ноzi, Д'Арлијзону на левој, али размак беше једнак, јер Д'Арлијзон рече, њему је све једно, а држао оружје у десници, а у левој руци.

Разбојнику се блисташе лице од дивље радости. Од како је био у Женеви, врзла му се, тако рећи, само та мисао по глави. Кад је год био слободан, нишао је свагда у борачке дворане, а у тамници вежбао се у борењу, како је знао и могао.

Д'Арлијзон се намести... Чудновато! Је ли се само том човеку затекао мач у руци, ниси могао више познати у њему пристану, који се одмах показао. Па и ту, у прљавом хапсеничком зубуну, држећи гвозђе, које би приличило каквом Мехиканцу, одаваху отмени покрети, поносито држање, лако подруглавие усене у том робијашу центмена са старог двора.

Ма да су оба противника били добри борци, опет их необично оружје, где средокраћа од тежине беше на врху, у први мах мало збуни, те стога надаху чудновати ударци.

Шерут буде погођен у лице. Кроз ружно раздерану горњу усну помоле се зуби, а крв облије браду. Али та рана не прекине борбу ни за један часак.

Други ударац погоди Шерута у бедрицу; и то беше лака рана. Али од тог часка нестаде му с лица поноситог осмеха. Он виде, да је Д'Арлијзон бољи мејданџија, па бес и очај натерује му сузе на закрвављене очи. Час по, па он тек поскочи и затегне свој ланац, не би ли противника како год оборио, али то му не пође за руком. Д'Арлијзон, држаше се непрестано мирно, па гледаше, да што пре учини крај. Он погоди Шерута трећи пут у леву страну. Овај се стропошта, носивши нешто.

Д'Арлијзон се зачуди, па спусти оружје, мислећи, да је и овога пута задао само лаку рану. Он намигне на девере, не би ли прихватили рањеника, па и не опази, како овај пузи к његовим ногама, правећи се, као да га је трзавица спопала. Наједан пут исправи се дупеж, па се необично снагом ухвати с њим у коштац.

Они се ваљаху по поду, и за неколико тренутака ниси могао ништа чути, него како Шерут риче, затим кратак јавк Д'Арлијзонов, р азбојник се исправи сам. Он се смејаше страховито и љуљаше као пијан човек. Затим се наслони на зид, а неколико осуђеника ошколе Д'Арлијзона, који се, плаветан у лицу, ваљаше по поду, пенушећи. Огледаше, да га исправе.

„Залуду!“ рече Шерут... „Сломно сам му реба“.

Сви вриснуше од страха, јер збиља беше тако: Д'Арлијзону беше сломљена хртењача. Сви навалише на убицу и хтедохе га убити. Он уступи, одбијајући ударце и ругајући се, а прекајући при том противнике крвљу. Уступајући тако, допре до руца од степеница. Он се омакне и падне натрашке, повукавши за собом и Д'Арлијзона. Они се котрљаху са степеница на степен, падајући један преко другог и ишчезну у тами, звечући тако с ланцима, да је човека морала језа хватати.

Кад стражари подигоше оба тела, хропљаше Д'Арлијзон још помало; Шерут беше већ онесвеснуо. У паду разбио је темењачу о степенице; рана беше смртна.

Раздвојеше их једног од другог и однесоше у болесничку собу, где још исте ноћи умреше набрзо један за другим. Обојицу бацише у једну руну. Тако се сврши мејдан у тамници!

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

I. Српско-хрватска

Јован Аћимовић. Основи међународнога приватнога права или о сукобу закона. Грађанско право — поступак — трговачко право. Од Асера и А. Ревијера, с француског превео. — — Београд краљ. срп. држ. штампарија 1887.

Р. Милошевић. Нова економска теорија (Марксова економска теорија). Написао Н. Н. Зибер. С руског превео — — Београд 1887.

Мјесећник правничкаг друштва у Загребу. Год XIII. br. :—8 uredjuje u ime odbora правничкога друштва Dr. Blaž Lorkovic. Zagreb 1886. Di n tisk

Dr. Fran Urbanić Kriminalitet žiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji Napisaо — — Препратн. „Rada jugosl. akad. mije znanosti i umjetnosti. Zagr b 1887.

Hrvatski zakoni Svezak IX-ove sbirke: „Zakoni i naredbe tičuće se uprave seoskih občina u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. Uredio Jvan pl. Zigrović — Pretočki, kr. per. vodja žup. modnišk riecke. Sa sistef. i alfabet. kazalom. U Zagrebu 1887. Jzdaje knjižac Lav Hohman 1887.

Obrazci obluka, upisa i potvrda ob obavli enih unosih u gruntovnih. Zagreb 1886.

II. Немачка.

Eckstein, J., der Fruchterverb d. Usufractuans u. d. Pächters nach römischem Recht. Eine Preisschrift [v. der hohen deutschen jurid. Facultät in Prag preisgekrönt] Prag, Calve.

Gareis, C., Encyclopädie u Methologie der Rechtswissenschaft. gr. 8 (VII, 187. S.) Giessen, Roth.

Schreiber, J. F., die Eisenbahnen als öffentliche Verkehrseinrichtungen u. ihre Tarifpolitik gr. 8 (264 S.) Wien, Hartleben.

Schuster, E., die bürgerliche Rechtspflege in England. Mit e. Vorvort v. R. Gneist. gr. 8. XXXII, 331 S.) Berlin, Vaklen.

III. Француска.

Cabouat J., La guerre moderne et son influence proble sur quelques principes du droit des gens. Ju —8; 52 p. Paris, Pichon.

Daguin, C., De l' autorité et de l' exécution des jugements ét rangers en matière civile et commerciale en France et dans les divers pays. In —8°, 395 p. Paris, Pich n.

Martens, F. de, Traité de droit international; par F de Martens Traduit du russe par A. Léo. T. 3. Jn—8°, VI—499 p. Paris, Chevalier-Marescq et C'.

Radiquet, L., La réforme des consulats, conférence faite au cercle des conférences commerciales et à l'union nationale des chambres syndicales en janvier 1887. Jn—8°, 20 p. Paris, Bayle.

IV. Талијанска

Benini R., Le basi di una nuova teoria della circolazione. Cremona, tip. Sociale 8°. p. 106.

Ceneri, G., Jus strictum e aequitas: prolusione al corso di pandette, 18 novembre 1884. Bologna, Zanichelli 8° p. 16.

О П О М Е Н А

Г. Г. претплатници, којима је крајем месеца Августа истекао рок претплате, умољавају се, да одмах обнове претплату, како се шиљање листа неби прекидало.

Г. Г. повереници друштвени нека изволе са своје стране настати, да досадањи уписници за времена обнове претплату, као и нека се постарају, да листу задобију још нових претплатника.

О свему овоме нека изволе што пре известити друштвеног благајника.

Администрација „Бранича“

РАСПИС НАГРАДЕ.

Друга годишња скупштина јавних правозаступника у Србији решила је, да се распише награда за најбољу израду ове теме :

Показати узроке, са којих су недовољна садања законска наређења о личној безбедности у Србији и предложити формулисане одредбе, које треба о томе узаконити и у материјалноме и у формалноме праву.

Израда треба да износи најмање четири печатана табака. Награда је 300 динара у злату.

Рок до кога треба поднети израђени предмет траје до 31. Децембра 1887 закључно.

Израђене темате оцениће нарочити одбор, састављен из судија, професора правног факултета и правозаступника. Награђена тема штампаће се о трошку друштвеном и она остаје друштвена својина.

Израде подносе се одбору удружења јавних правозаступника по уобичајеном начину при књижевним стечајима, (т. ј. име писца биће у запечаћеном савијутку, који ће носити исти наслов, реченицу, мото и т. д. као и израда, која ће бити без потписа.)

Београд, 21. Јуна 1887.

Одбор удружења јавних правозаступника.

ВЛАСНИК :

Удружење јавних правозаступн. у Србији.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВОЗАСТУПНИК